

om in wereldschen trant ons te hunnen koste in een voordeelige positie te plaatsen, doch wijl de orde van den tijd er één is van voortschrijding. Vanuit den vernieuwden Wortel beteekent dit een voortgaande overwinning van de Waarheid. Daarom weet het huidig geslacht er op te mogen rekenen, dat het volgende daarin op zijn beurt meer zal hebben ontvangen dan wij thans. Mits wij ons slechts inspannen, het Licht vrij te laten doorstralen.

Dr D. besluit zijn overzicht met de behandeling van het inzicht van een niet-christelijk rechtsphilosoof, om ons duidelijk te laten zien, hoe ook onze tegenstanders van tijd tot tijd blijk geven, van den werkelijken stand van zaken niet los te kunnen komen, en hoe wij dienen te zorgen, daarin niet bij hen achter te raken.

Na het in het vorig nummer verschenen artikel over het onderwerp Souvereiniteit in eigen kring, behoeven wij op deze zaak zelve niet meer terug te komen. Het is te betreuren, dat geestverwante groepen aan weerszijden telkenmale — en ook naar aanleiding van de verschijning van dit proefschrift bleek het naar beide kanten weer overduidelijk — zich nog weinig moeite willen geven tot die bezinning, die bij een volstrekt prijsgeven van onze gewaande denksouvereiniteit, ondanks ook al het dan nog mogelijk verschil van inzicht, ons den weg naar het levende Woord en daarin naar elkander moet wijzen.

J. P. A. MEKKES.

WIJSBEGEERTE EN TECHNIEK

Voor me ligt het proefschrift van Dr H. VAN RIESSEN, getiteld: *Filosofie en Techniek*, uitgave van de Firma J. H. Kok N.V. te Kampen.

Het ligt niet in m'n bedoeling van deze dissertatie een beoordeeling te geven: daarvoor was 'k te nauw bij haar wording betrokken. Evenmin was het doenlijk, dat de Redactie een ander vroeg, nog voor dit nummer der *Mededeelingen* een recensie te schrijven: ons blad moet noodig weer in zee en wie dit lijvige geschrift — het telt 715 pag.! — voor het eerst in handen krijgt en behoorlijk wil bespreken, heeft wel eenigen tijd noodig om zich den inhoud daarvan eigen te maken en tot een eenigszins afgerond oordeel te komen.

Maar aankondigen mag 'k dit boek wel. En dan wil 'k dit reeds nu doen. Want 'k weet, dat sommigen de verschijning ervan met verlangen hebben tegemoet gezien en vele van onze lezers beseffen, dat het uitkomen van deze studie een belangrijke gebeurtenis mag heeten.

Terecht. Want indien ooit, dan kan zeker de filosofie van dezen tijd niet aan de technè voorbij, die immers een goed deel van het leven der twintigste eeuw beheerscht, ten kwade, maar ook ten goede. En kan anderzijds de technè niet missen de wijsgeerige bezinning op haar karakter, plaats en taak.

Dat Dr VAN RIESSEN een poging heeft gewaagd deze vragen en de vele quaesties, die met haar verband houden, van uit ons standpunt te benaderen, spreekt, voor wie hem kennen, vanzelf. En de ernstige wijze waarop hij deze taak uitvoerde strekt hem tot eer en allen, die de Calvinistische wijsbegeerte een warm hart toedragen, tot niet geringe vreugd.

D. H. TH. V.

TWEE REFERATEN

Zien we goed, dan zijn Roomsche en Calvinisten in Nederland aan het vervreemden van elkander. Niet ten voordeele van ons vaderland, waar velen zich met bezorgdheid herinneren, dat de combinatie van het Centrum met Rood indertijd ook Duitschland niets dan vernedering heeft gebracht.

Zal in dezen toestand op den duur een wijziging ten goede

intreden, dan zal dit zeker niet de vrucht zijn van anti-papistische acties: een kentering is slechts te verwachten, wanneer men, evenals in de dagen van KUYPER en SCHAEPMAN, zoowel in Protestantisch als in Roomsche milieu de overeenkomst in hoofdzaken niet voor de inderdaad ingrijpende, maar toch secundaire verschillen uit het oog verliest.

Eén der middelen om den weg tot dit doel te banen is het voeren van gesprekken op de gemeenschappelijke basis, zooals dit tegenwoordig veelvuldig deels mondeling, deels schriftelijk plaats vindt.

In dat verband verheugt het ons, dat het Roomsche-Katholieke Studentencorps „Veritas” aan de Rijksuniversiteit te Utrecht, op het Congres over Geloof en Wetenschap, ter gelegenheid van z'n 12e lustrum aan de universitaire gemeenschap ter plaatse aangeboden, van Protestantsche zijde de vaders der calvinistische wijsbegeerte uitnoodigde om genoemd onderwerp ieder van één zijde te belichten.

Daar ook bij onze lezers de verhouding van geloof en wetenschap uiteraard mede in het centrum der belangstelling staat, bieden we hun hier de korte samenvatting van deze twee referaten.

Aard en voorwaarden der wetenschap,
door Prof. Dr H. DOOYEWEERD.

De zoogenaamde autonomie der wetenschap is tot nu toe veelszins als dogma verkondigd, d. w. z. men poneerde, dat zij uit den aard van het wetenschappelijk bedrijf voortvloeit, zonder dat men in een wezenlijk kritisch onderzoek van den aard en de structuur der wetenschappelijke denkhouding de mogelijkheid van deze autonomie had aangetoond.

De vraag of de wetenschap inderdaad naar haar aard autonoom is, omvat tweeërlei:

1. of de vakwetenschappen zulk een autonomie tegenover de wijsbegeerte bezitten en
2. of de wijsbegeerte autonoom tegenover het geloof en de religie is.

Deze beide vragen hangen ten nauwste onderling samen. Het probleem dient gesteld te worden als een quaestio iuris, want ten aanzien van de quaestio facti is men het er tegenwoordig wel over eens, dat, althans op het gebied der zoogenaamde geesteswetenschappen, de feitelijke invloed van geloof en levens- en wereldbeschouwing groot is.

De quaestio iuris luidt echter aldus of de aard der wetenschap niet eischt, dat de onderzoeker zich van al zulke, de grenzen van de wetenschap te boven gaande, vooroordeelen tracht te bevrijden.

Deze quaestio iuris is niet door een dogmatische machtspreek op te lossen en evenmin door een bloot historisch beroep op den remmenden invloed, die bepaalde wijsgeerige theorieën en geloofsvooroordeelen in het verleden op de gezonde ontplooiing van het wetenschappelijk onderzoek hebben geoefend (b.v. het aanvankelijk verzet van de kerk en de scholastieke wijsbegeerte tegen de Copernicaansche theorie).

Zij eischt veeleer een, geen enkel dogmatisch vooroordeel ontziende, wezenlijke transcendentale critiek van de wetenschappelijke denkhouding als zoodanig. Daarvoor is niet voldoende een transcendentale kennis-critiek, zoals KANT die heeft ingesteld. Want voor KANT was de mogelijkheid der kennis-theorie zelve geen probleem.

De theoretische denkhouding, die voor alle wetenschap karakteristiek is, bleef voor hem een onproblematisch gegeven en zoo bleef de zoogenaamde kritische Kantiaansche kennistheorie echt dogmatisch in haar inzet. Zij bleef belast door het dogmatisch vooroordeel in zake de autonomie van het theoretisch denken.

Een wezenlijk transcendentale critiek van het theoretische denken dient deze dogmatische houding prijs te geven, om

zich kritiesch rekenskap te geven van den aard van het vooroordeel in zake de autonomie der wetenskap en de intrinsieke problemen inzake de moegelykheid der wetenskap, die met de struktuur der theoretiese denkhouding zelve saamenhangen, ernstig onder oog te sien.

De bedoelde problemen hangen saamen met de antithetiese struktuur dezer denkhouding, die zich door haar zoogenaamde gegenstandsrelatie skerp onderscheidt van de denkhouding der naïeve ervaring en met de noodzakelykheid de theoretiese antithesis tusschen het logiesch aspekt van ons denken en de niet-logiese aspekte der werkelykheid, die zyn velden van ondersoek vorme, in een theoretiese synthesis te overbruggen.

De theoretiese synthesis eischt een uitgangspunt, dat boven de antithetiese terme van de theoretiese gegenstandsrelatie verheven is en dus noodzakelyk van boven-theoretiesch karakter moet zyn. Dit boven-theoretiesch uitgangspunt bepaalt bewust of onbewust onze geheele theoretiese visie op de werkelykheid en blykt van religieus karakter te zyn.

De theoretiese visie op de werkelykheid bepaalt op haar beurt de geheele wyse van probleemstelling in de empiriese vakwetenskappe, die zich immers steeds op de werkelykheid moeten baseeren, maar die werkelykheid slechts naar bepaalde geabstraheerde modale aspekte ondersoek.

Het dogma inzake de autonomie der wetenskap ontpopt zich by kritiesch ondersoek als een boven-theoretiesch vooroordeel welks inhoud geheel afhankelyk blykt van het religieuse grondmotief, dat die wetenskapelyke denkhouding beheerscht. Zoo had dit dogma een prinsipiële verskillenden zin in de Griekse wysbegeerte, in de thomistiese skolastiek en in het modern-humanistiese gedachtenkader.

Reeds hierom kan het voor een kritiese denkhouding geen onproblematiesch uitgangspunt zyn.

Het geloof, zyn aard, zyn struktuur en zyn waarde voor de wetenskap.

door Prof. Dr D. H. Th. Vollenhoven.

I. De aard.

Het (godsdienstig) geloof is de hoogste funksie van den individueelen mensch; als funksie wortelt ook dit geloof in het hart, dat — al of niet in gehoorsaamheid aan de wet der liefde — die rigting mede van het geloof bepaalt.

In het gemeenskapsleven is het geloof die bestemmingsfunksie van het pisteutiesch saamenlevingsverband — in christelyk milieu die kerk (als instituut) —.

Zowel individueel als gemeenskapelyk is het geloof en paedagogiesch en religieus bepaald: het is primair dan ook christelyk of anti-christelyk, faktiesch echter vaak gemengd.

II. De struktuur.

Als hoogste funksie word die geloof genormeerd door die Woordenbaring; voorts word die mede bepaald, deels door die pisteutiesche objekte (sakramente), deels door die substraat. Onder dit substraat resorteeren ook die onderscheiden als aktiviteit, en kennis en dwaling als resultaat. Daardoor is die geloof als aktiviteit niet zonder onderskeiding en als resultaat niet zonder kennis of dwaling, hoewel deze trek die geloof niet kwalifiseert, evenmin als iets anders uit die substraat dit doet.

Het denken en kennen, in die geloof vervat, draagt een niet-wetenskapelyk karakter.

III. De waarde voor die wetenskap.

Wetenskapelyk denken en kennen is getypeerd door die methodiese; die metode word deels door die veld van ondersoek, deels door die onderskeidende aktiviteit bepaald; zyn is dus tweezydig.

Niet-wetenskapelyk en wetenskapelyk denken zyn niet tot elkaar te herleiden; zyn behoeven intusschen evenmin met elkander in stryd te zyn.

Het niet-wetenskapelyk denken in die geloof helpt die wetenskapelyke aan die omramingsbegrippe — als skeeping, zondeval, genade en toorn, herskeeping —; daar deze begrippe een totalitair karakter vertoon, zyn zyn mede van invloed op die verdere ondersoek.

Conclusie:

Een wetenskapelyke fundeering van die christelyk geloof is niet moegelyk;

een christelyke fundeering van die wetenskap daarentegen is niet slechts moegelyk, zyn is voor die wetenskap een primair vereishte.

N. A. W. K.

UIT DE PERS

Het doet ons goed, weer eens een stem uit Zuid-Afrika aan die woord te laten.

Dit keer is die van Prof. Dr H. G. STOKER, welke in die „Koers“-nummer van Februarie j.l. in verband met die verskyn van Vollenhoven's „Hoofdllyne der Logica“ in een resensie, die nog niet aan die recenseeren toekomt, met z'n bekend enthousiasme als volgt skryft:

Calvinistiese wysbegeerte in Holland floreer. Dit blyk o.a. uit die volgende.

a. Die „Vereeniging voor Calvinistiese Wysbegeerte“ in Holland (onder leiding van professore Vollenhoven en Dooyeweerd, ontwerpers van „Die Wysbegeerte der Wetsidee“) het onlangse oorgegaan tot stigting van besondere leerstoel vir Calvinistiese wysbegeerte aan Ryksuniversiteite en Hoëskole in Holland, leerstoel finansieel deur die gen. vereniging in stand gehou en deur die outoriteite van die betrokke inrigtings welkom geheet. So is deur die bestuur en kuratorium van die stigting benoem prof. dr S. U. Zuidema aan die Universiteit te Utrecht, dr J. P. A. Mekkes aan die Hoë Skool te Rotterdam en prof. dr K. J. Popma aan die Universiteit te Groningen. Voorwaar geen geringe onderneming nie! Aan die vereniging ons lof en aan die betrokke, benoemde dosente ons gelukwense. Die betekenis van dergelyke leerstoel (beklee deur dergelyke knap koppe) vir die Calvinistiese denke en die invloed van die Calvinisme in Holland kan moeilik overskat word!

b. Besonder verblydend is die produktiviteit van die lede van die „Vereeniging voor Calvinistiese Wysbegeerte“. Nie alleen is die ou bekendes (professore Vollenhoven, Dooyeweerd, Zuidema, Mekkes, Popma, ds Spier en ander) besonder produktief nie, maar kort verskyn belangrike en waardevolle publikasies van nuwe en jongere ligte. 'n Verdere fase van die ontwikkeling van die Calvinistiese wysbegeerte in Holland is dat die betrokke wysgere nou ook in Engels publiseer, getuie hul bydraes tot die onlangse, 10de Internasionale Kongres vir Wysbegeerte in Amsterdam en prof. dr Dooyeweerd se „Transcendental Problems of Philosophic Thought“ (Eerdmans, Grand Rapids).

c. Calvinistiese wysbegeerte verkry al meer erkenning. Dit blyk o.a. uit die rol wat dit op die gen. Internasionale Kongres gespeel het, uit die intensiewe aandag wat veral Katolieke wysgere aan die Wysbegeerte der Wetsidee gee en daaruit dat prof. dr Dooyeweerd benoem is tot lid van die Koninklike Akademie voor Wetenskappe. Wat die laaste betref, na die dood van prof. Bavinck en die emeritering van prof. Anema is die Vrije Universiteit nou weer deur prof. Dooyeweerd op die Akademie verteenwoordig. Namens ons P.U.K. aan prof. dr Dooyeweerd en aan die Vrije Universiteit ons hartelike gelukwense!

Hierdie Calvinistiese bedrywigheid in Holland is nie net van belang vir ons Departement van Wysbegeerte aan die P.U.K. vir C.H.O. nie. Want hier die wysbegeerte (i. c. die Wysbegeerte der Wetsidee) het vir talryke vakwetenskappe besonder waardevolle en belangrike dienste gelewer